

ra. A láthatatlannak tűnő – a szövegértést segítő – kapcsolódási pontokat ezek a lírai motívumok építik ki az arra figyelmes olvasóknak. „Különben is, ne menjen éjjel idegen helyre az ember, ha nem bír elférni benne gondolataival”, amit érdemes Csikittől megfogadnia, ha kezébe veszi ezt a kötetet.

GYUTAI ZSUZSANNA

(*Magvető Kiadó, Budapest, 2002,*
284 oldal, 1990 Ft)

KRASZNAHORKAI LÁSZLÓ:

Északról hegy, Délről tó, Nyugatról utak, Keletről folyó

Mindenekelőtt: Krasznahorkai László műve, az *Északról hegy, Délről tó, Nyugatról utak, Keletről folyó* – melyet terebélyes címe miatt a legújabb Krasznahorkai regénynek szokás rövidíteni – egész egyszerűen és egész összetetten: csodálatos könyv. A csodálatos dolgoknak (lett légyen az étel, gól vagy éppen irodalom) közös sajátossága, hogy egy szintig elemezhetők, értelmezhetők, taglalhatók, aztán egy ponton túl már minden hozzászólás csak mellébeszélés, körülbeszélés, túlbeszélés. Így van ezzel e pillanatban (már egy hete tart „e pillanat”) a recenzens is.

Jó lenne röviden vázolni a történetet, kedvcsinálónak az mindig jó, csak éppen nincs történet, történetek vannak, lassú folyások, halk zajlások. Mozdulatok, tekintetek, az örökkévalóságig kitágított pillanatok. Jó lenne kitérni a karakterekre, a jellemekekre, hisz gyakran egy-egy hős (pláne antihős) az, ami a könyvet érdekessé tudja tenni, ám ez esetben megfeneklik az ilyen közeledés, hisz van ugyan egy főszereplő, Genji herceg szép unokája, ám ő csak mozog, hány, keres, kutat, elvész, ám mindezt belső jellem nélkül teszi, ő, akárcsak egy kabukibábu – *van*. Rajta kívül még egynéhány elmosódott alak szerepel e rejtélyes könyv mives lapjain, ám ők arctalanok, csak vonásaik miatt tűnnek embereknek.

Azért nem kell valami egetverően „forradalmi” műre gondolni, ha megengedhető egy rövid kritikán belül ennyi általánosítás: éppen a hagyományhoz való ambivalens kötődés teszi Krasznahorkai Lászlót klasszikus, igazi, hivatásszerű íróvá. A Krasznahorkai-próza pedig (milyen fontos ez a szókapcsolat, egy rendszertelennek és szellemtelennek tűnő korban a szerves rend megnyugtató fölmutatásaként) klasszikus, nemzetet és nemzetin, nyelven és nyelvin túli, nemzetek feletti, azaz emberi irodalommal válik. Noha e könyv formailag és tartalmilag is rendhagyó, az elbeszélés szerkezeti megoldásai mégsem válnak öncélú

posztmodern szövegmaszlaggá, s az úgynevezett eszmei, filozófiai viszszatüköröződés sem akarja imitálni a filozófiát, s ami még ennél is fontosabb, nem reked meg azon a divatos, közhelyes emeleten, ahol manapság az ezotéria stilizált teagőzben fuldoklik. Ennek a könyvnek ténylegesen van filozófiai oldala, bölcséleti jelentése, ám ez semmiképp nem illusztráció a „nagy világvallások” vagy a „mesés Kelet” című könyvhöz, és nem szépelgő szócikk a „dekadencia: lásd világválság” témakörhöz, hanem metafizika, mert a szöveg mondatai túlmutatnak egyfajta valóságon. Lételmélet ez, de könyörtelenül, Hamvas Bélához hasonló meditáció, elmélyedés, humanizmus.

A regénykezdés, mely sokat sejtetően a második fejezetnél veszi kezdetét, mintegy utalva arra, hogy a történetnek nincs kezdése, mert nem lehet kezdése, a nyitás az már megtörtént valami, szóval a regénykezdés egy állandóan visszatérő Krasznahorkai téridő-motívumként is elemezhető. Amíg *Az ellenállás melankóliájának* első jelenete egy véget talán soha nem érő alföldi vasút döcögése, és szinte ez a semmi sebesség nyitja meg e korábbi regény idejét, amely „telik, de nem múlik”; s amíg a legutóbbi *Háború és háború* hőse a rákosrendezői állomás hídjáról indul szomorú sorsára; addig Genji herceg széparú és naiv unokáját egy hipermódné kyotói metrószerelvény-

ből látjuk kilépni. S látjuk egyúttal belépni őt egy jószerével időtlen regényvilágba. Erre az illékony, elveszett(nek hitt) pillanatokból egészszé összeálló világra utal a regény mottója is: „Senki nem látta kétszer.” A pillanatban feloldódás létmódja ez, ahol minden képzeletbeli csupán.

A regény másik fontos vonulata ugyanakkor éppen a részletek realitása. Krasznahorkai különböző segédtudományokat olvaszt eggyé – néhány szemléltető példa a mű összetettségére: vallásfilozófia, kertesztétika, könyvtörténet, számelmélet, meteorológia, s még megannyi más ismeretlen tudásforma halmozódik fel a könyvben. Eltűnt, vagy talán soha nem volt illatok, hangok, képek, érzések, tiszta gondolatok nyomába szegődik az olvasó...

SZEGŐ JÁNOS

(*Magvető Kiadó, Budapest, 2003, 144 oldal, 1790 Ft*)

BÁNK ZSUSZA:

Az Úszó

Egy elbukott forradalom, a remény és a lehetőség elvesztése, 1956 Magyarország – ez Bánk Zsuzsa első regényének utalásszerűen megjelenő háttere. A regény nem bővelkedik drámai elemekben, hiszen kiinduló-